

# Mynter over øynene

*Denne artikkelen er hentet fra kapittel 6 i boka:  
**Likkledet i Torino – et tegn for vår tid,**  
Luther forlag 2011, av Jostein Andreassen.*

Da de to amerikanske fysikerne John Jackson og Eric Jumper undersøkte det tredimensjonale bildet av mannen i Likkledet, fikk de en overraskelse: Det fantes noen små, knappeliknende gjenstander over øynene. <sup>i</sup> De skriver bl.a.: "Resultatet av denne prosessen [med en *VP-8 Image Analyser*] (...) avdekket objekter som hviler på øynene, objekter som liknet små skiver eller "knapper". (...) I sum, (...) objektene er sirkulære, på omtrent samme størrelse, og flate." De merket seg at objektet på høyre øye var mest tydelig. Tykkelsen på objektene var ca. fem millimeter og diameteren var omtrent 14 millimeter. <sup>ii</sup> Da de nevnte dette fenomenet for en annen forsker av Likkledet, historikeren Ian Wilson, undersøkte han om det kunne finnes romerske mynter på denne størrelsen. De skriver: "Resultatet av hans [Ian Wilsons] studie var muligheten for at det var en romersk bronse-*Lepton*, utmyntet av Pontius Pilatus i år 29-31. (...) Det er virkelig merkelig, men størrelsen og figuren av en slik *Lepton* [på Likkledet] er perfekt."

Det så ut til å være et "omvendt spørsmålsteget" på objektet på høyre øye som syntes å være i overensstemmelse med den iøynefallende figuren (en augurstav eller en spåmannsstav) på en *Lepton*. Den italienske numismatikeren (mynteksperten) Mario Moroni identifiserte også denne mynten tilsvarende. <sup>iii</sup>

## En gravskikk?

Senere fant disse forskerne ut at det var oppdaget en hodeskalle med mynter over øynene på en jødisk gravplass ved Jeriko fra det første århundre e. Kr. <sup>iv</sup> Samme fenomen ble rapportert fra En Boqeq, ved Dødehavets sydvestlige hjørne. Her hadde en begravet mann sølvmynter over øyene. Det er også meldt om funn av en tilsvarende Pilatus-mynt som på Likkledet i en jødisk grav ved Jabel Mukaber, sør for Jerusalem. <sup>v</sup>

I et gravkammer utenfor den gamle bymuren i Jerusalem (Abu Tor) fant bygningsarbeidere for ca. 20 år siden seks vakre og dekorerte "beinkister" (*ossuarier*) fra Jesu tid i urørt posisjon. En bronsemynt av Herodes Agrippa I (ca. år 42) ble funnet i skallen på en voksen kvinne i en av kistene.

Arkeologen Zvi Greenhut fra Israel Antiquities Authority drøfter de ovennevnte og flere løsfunn av mynter i jødiske graver og skriver: "Jeg tror vi nå må se på mynter som er funnet i forbindelse med jødiske graver fra den andre tempelperiode som en del av begravelseremonien, selv om de ikke alltid har blitt funnet i direkte relasjon til hodeskallene eller kroppene til de døde." <sup>vi</sup>

Siden det på ossuariene var tre forskjellige innskrifter som refererte til Kaifas-familien, skriver R. Reich fra Israel Antiquities Authority at dette "etter all sannsynlighet" var den endelige gravplassen til "den ypperstepresten som førte rettssaken mot Jesus – eller i det minste et medlem av hans familie". <sup>vii</sup> Dersom dette er riktig, er det verd å merke seg at en slik fremtredende familie ganske sikkert ville følge begravelsskikken etter ortodoks jødisk praksis og at det her faktisk ble funnet en hodeskalle med mynter over øyene.

Arkeologen William Meacham peker på et tilfelle fra 1 Mos 46 der øynene på en død blir lukket (Josef lukker øyene på sin far Jakob), og et slikt tilfelle blir også nevnt i det jødiske *Misjna* [tolking av Toraen] fra 1./2. århundre e. Kr. Han stiller spørsmålet om denne skikken kan ha hatt noe med dødsmåten å gjøre, eller om den vanligvis ble praktisert ved ulykker eller ved en "voldsom død".<sup>viii</sup>

Den danske legen Niels Svensson, medlem av *Shroud Science Group*, skriver i sin bok om Likkledet fra 2007 at mynter i enkelte tilfeller også ble benyttet for å holde øynene lukket inntil dødsstivheten meldte seg og at de siden forble på øynene.<sup>ix</sup>

### Hvilke mynter?

Francis F. Filas, professor ved Loyola-Universitetet i Chicago, mente at han kunne identifisere de myntene Jackson og Jumper synes å ha oppdaget. Sammen med et team fra Universitetet noterte han at mynten hadde de greske majusklene (store bokstaver) "UCAI" stående i en svak bue fra kl. 9.30 til 11.30 (tallene på klokken ble naturlig nok brukt som utgangspunkt for beskrivelsen).<sup>x</sup> Også andre kjennetegn gjorde at teamet bekreftet Wilsons studie og konkluderte med at mynten over mannens høyre øye var en *Lepton* fra Pilatus' tid. Han var som kjent landshøvding i Judea i årene 26 til 36, da han falt i unåde og ble tilbakekalt til Roma.<sup>xi</sup>

Da et bilde av en slik Pilatus-mynt med samme inskripsjon ble forstørret på en skjerm i samme grad som mynten over øyet, ble det fin overensstemmelse mellom bokstavene slik de framstod begge steder. De målte ca. 1,5 millimeter.<sup>xii</sup> Siden det under forsøket også ble et godt samsvar mellom de fire bokstavene UCAI, hevdet Filas at dette ikke kunne være en tilfeldighet eller en tilsynelatende likhet i veven eller stoffet – sjansen for at disse fire bokstavene skulle stå i en slik rekkefølge, er ytterst sjelden.<sup>xiii</sup>

Et annet overbevisende faktum angående Pilatus-mynten over høyre øye, ligger i bokstavene UCAI. Denne bokstaveringen var fram til da helt ukjent for numismatikere. Bare UKAI var kjent. "C"-en er en feilbokstavering, dette er nemlig en gresk "S". Etter at dette ble oppdaget, ble tilsvarende mynter i samlingene rundt om sjekket opp, og det ble funnet at "minst fire slike Pilatus-mynter med den samme feilbokstaveringen eksisterer i dag, men ingen hadde merket seg dette før."<sup>xiv</sup>

### Skepsis?

I sin store bok om Likkledet bruker også juristen Mark Antonacci mye plass til å dokumentere og diskutere begravelsskikker sett i lys av myntfunn i jødiske graver, både når de har vært plassert rent fysisk i øynene på den gravlagte og når de har vært funnet som løssøre i graven dersom skallen har gått i stykker.<sup>xv</sup>

Antonacci drøfter også på ulike måter Filas' nevnte myntfunn på Likkledet. Han avviser kontant den skepsis enkelte har kommet med, idet de har hevdet at mynten og bokstavene på den kun skyldes ujevnheter i veven på Kledet eller "korn" på filmene. Sjansen for at nettopp slike ujevnheter skulle forekomme i en posisjon rett over høyre øye på mannen i Kledet og virke både som en antikk mynt og som greske bokstaver, er "mikroskopisk", mener han.

Antonacci siterer også Filas på at "der fins en kombinasjon av størrelse, posisjon, form på vinklet kurve, relativt gjensidige proporsjoner, nøyaktighet i gjentakelse (...). Denne

kombinasjonen fins i minst seks motiver: En *lituus* eller spåmannsstav, fire bokstaver – UCAI og en skadet kant på mynten.”<sup>xvi</sup>

Filas skrev også:

”De avgjørende momentene peker alle i samme retning: At Likkledet er en forfalskning, er aldeles umulig. Ingen bedrager i middelalderen eller tidligere kunne ha vært i stand til å fabrikke ørsmå avtrykk over begge øyne på Kledet som et fotografisk negativ, uten noen pigmenter [fargestoffer] og som reflekterte bokstaver med størrelse på 1/32-dels tomme<sup>xvii</sup> sammen med en sjelden feilstavelse, inkludert en astrologstav og som ikke eksisterer praktisk talt noen steder i den numismatiske historie i en størrelse på 1/2 tomme. Og dette er gjort ut fra en romersk mynt som med sikkerhet er preget i Palestina i år 29. ...”<sup>xviii</sup>

Filas benevner også gjenstanden i det venstre øye på mannen som en annen romersk mynt, en *Julia-Lepton*, som igjen drar oppmerksomheten mot Palestina og år 29 e. Kr., se nedenfor.

### Whanger

Å gi en beskrivelse av Alan Whangers forskning på mynt-avtrykkene på Likkledet kan fort bli en meget omfattende affære.<sup>xix</sup>

Med sin egen *Polarized Image Overlay Technique*, nevnt tidligere, der han kan projisere store forstørrede bilder over hverandre og derved sammenlikne detaljer på millimeternivå, har den amerikanske psykiatriprofessoren og røntgenspesialisten kunnet studere de antatte øyemyntene meget omhyggelig. Han poengterer at han nitidig har undersøkt bilder av ansiktet tatt både av italieneren Enrie i 1931 og av STURP-fotografen Vernon Miller i 1978.<sup>xx</sup> ”Vi sammenliknet bildene ”tråd for tråd”, skriver han og fortsetter:

” (...) bokstavliknende figurer er klart påviselige fra ujevnheter i veven. De gir nøyaktig ”match” med bokstavene på Pontius Pilatus-*Leptonen* til Filas, som har den feilstavede inskripsjonen UCAI istedenfor den vanlige UKAI. Vår teknikk gjorde oss i stand til å studere denne mynten mer fullstendig, og vi noterte 74 ”points of congruence” [kongruente, ørsmå samsvarende punkter] mellom Pilatus-*Leptonen* og avtrykket på høyre øye på Likkledet.”

I en artikkel og i sin egen bok om emnet er det gode bilder som viser denne overensstemmelsen. Han fant også hele 73 likhetspunkter mellom mynten på venstre øye og en *Julia-Lepton*.<sup>xxi</sup> Han skriver: ”Det bør nevnes at i en [amerikansk] rettssal er 14 kongruente punkter tilstrekkelig for å bestemme identiteten på fingeravtrykk.”<sup>xxii</sup>

Etter undertegnede mening er Whangers studium meget overbevisende og vanskelig å motsi.<sup>xxiii</sup> En kan selv se bokstavene ”CAI” godt og tydelig på bildene hans, og det på ”rette stedet på mynten” i forhold til ytterkanten. Dessuten ser en konturen av astrologstaven. At dette skulle bero på tilfeldigheter som ”ujevnheter i veven” og ”avhengig av øynene som ser”, virker på meg som dårlige forsøk på bortforklaring.

Som Whanger påpeker, er det vanskelig å ta på alvor at en kunstner eller bedrager skulle ha benyttet en mynt som etter alle solemerker var totalt ukjent på hans tid. Og han

har altså, i tilfelle, beviselig passet på å inkludere en så ytterst delikat detalj som en feilstavelse som det faktisk tok over 500 år å oppdage ved hjelp av avansert optisk-, fotografisk- eller datamaskinteknikk. At det fantes en mynt med denne feilstavelseren, ble altså ikke oppdaget av numismatisk vitenskap før i 1977. <sup>xxiv</sup>

Whanger beretter også om bruken av sin overleggsteknikk med "Filas-mynten". I samlingen sin hadde nemlig ovennevnte Francis Filas en mynt som var svært lik mynten på høyre øye på mannen i Likkledet, men denne hadde ikke identisk bokstavering oppe på den ene kanten. Men ifølge Whanger var den åpenbart støpt i samme myntpresse. Da han la et bilde av denne mynten i sin projektor og sammenliknet med mynten på øyet, fant han følgelig overveldende mange ørsmå likhetspunkter – 211 – og "bare" 84 som ikke passet. Siden det ikke var samme mynten, "ventet vi ikke at alle punkter skulle være fullstendig samsvarende", skriver han. <sup>xxv</sup>

### **"Corona discharge"**

Whanger forteller også i sin bok om og viser bilder av hvordan en mynt kan lage et slags etse-bilde på et lintøystykke. Den tyske fysikeren Oswald Scheuermann har klart å lage gode slike avtrykk ved å lade bronsemynter opp elektrisk. Det samme har den russiske ingeniøren Igor B. Bensen, og deres forsøk er bifalt av en så sentral forsker av Likkledet som Alan Adler, "en verdenskapasitet på Likkledets kjemiforskning". <sup>xxvi</sup>

### **Fontanille**

Den kanadiske numismatikeren Jean-Phillippe Fontanille og arkeologen Sheldon Lee Gosline har også energisk grepet fatt i denne problematikken. De har gitt ut en egen bok om emnet: *The Coins of Pontius Pilate* (2001). Her bekreftes Filas' og Whangers arbeid, og det trekkes de samme konklusjoner: Avtrykk av mynter på begge øyelokk, hvorav én er en *Lepton* med bokstavene TIBERIOU CAISAROS langs kanten og preget av Pilatus i år 29/30. Fontanille og Gosline har foretatt såkalt "fototeknisk rensing" av "bakgrunnsstøy" på de aller nyeste bilder av ansiktet på Kledet. De ser både spåmannsstav og altså et visst antall bokstaver av keisernavnet preget i Kledet over begge øyne. De konkluderer med at i tidsrommet mellom år 29 og 70 e.Kr. (da Jerusalem falt og all pregning av disse myntene stoppet opp), er det lagt mynter i øynene på en begravet mann som er korsfestet på samme måte som Jesus.

### **Leksika**

Ifølge større oppslagsverk om klassisk numismatikk veier en tilsvarende *Lepton* som regel fra 1,72 til 2,10 gram (bronse). Den har flere navn, på hebraisk heter den en *Prutah*. <sup>xxvii</sup> På den ene siden har mynten en figur som likner toppen av en hyrdestav og med en tydelig "krøll". Det påpekes at dette egentlig er en astrologstav, for både Pilatus og Tiberius var ivrige tilhengere av spådommer. <sup>xxviii</sup> En "*lituus*" på latin betyr da faktisk også en "astrologstav" (augurstav), så mynten kalles faktisk også for en *Lituus*. Staven er omgitt av store greske bokstaver TIBERIOU KAISAROS – "tilhører keiser Tiberius" – (romersk keiser fra år 14-37 e. Kr.). <sup>xxix</sup>

På den andre siden fins en laurbærkrans og bokstavene LIZ eller LIH, der "L" betyr "tilvirket år ..", I = 10 og Z og H er henholdsvis 7 og 8. LIZ betyr da det 17. år i keiser Tiberius' regjeringstid, dvs. år 30 og LIH = år 31. <sup>xxx</sup>

## Venstre øye

Mange forskere har som nevnt også arbeidet med mynten over venstre øye på mannen i Likkledet.<sup>xxxii</sup> På denne står det ifølge bilder i numismatiske leksika "TIBERIOU KAISAROS LIS" på den ene siden, der "s"-en er en liten gresk sigma. LIS(igma) er tallet 16 [eg. 16. år av keiser Tiberius` s regjeringstid] og mynten altså fra (14+16. år) = år 29.<sup>xxxiii</sup> Den kalles for en *Simpulum* (fordi den har en figur av en drikkoffer- eller vinøse, en *simpulum*), men den kalles også ofte for en *Joulion*, fordi det på baksiden står "IOULIA KAISAROS" med store greske bokstaver.<sup>xxxiii</sup> Her er det en karakteristisk figur som viser tre kornaks av bygg som er bundet sammen, de to ytterste henger ut til hver sin side. Myntene veier fra 1,98 til 2,30 gram. I salgskataloger kan en se slike mynter som er oppgitt å være 16,8 – 19,5 millimeter i diameter.<sup>xxxiv</sup>

## Godtatt av ortodokse jøder?

Det bør sterkt framheves at begge myntene som er benyttet, ikke har bilde av personer, men av stav, krans, kornaks og øse. Vi vet at jødene på Jesu tid hadde billedforbud, og dette ble praktisert strengt til sin ytterste konsekvens.<sup>xxxv</sup>

Hadde myntene hatt personbilder, ville det sterkt svekke mynt-argumentets troverdighet. Medlemmer av Det høye råd som Josef fra Arimatea og Nikodemus var utvilsomt ortodokse jøder, også på dette punkt. Da de begravde Jesus, ville de ikke ha kunnet befatte seg med mynter med personbilder. Men det har de altså, i tilfelle, sørget for å ikke gjøre.

## Forfatteres vektlegging

Mange bøker om Likkledet i mitt bibliotek tar for seg fenomenet med mynter på øynene og framhever det som et viktig indisium på Kledets ekthet. Av flere gis emnet stor plass.<sup>xxxvi</sup>

## Konklusjon

Det er altså objektivt bevist at det noen ganger ble benyttet mynter over øynene ved jødiske gravleggelser i Palestina for ca 2000 år siden.

Det anses som bevist – ved bruk av flere moderne teknikker – at det fins mynter i øynene på mannen i Likkledet i Torino.

Oppslagsverk viser at disse myntene er *Leptoner* preget av Pilatus i årene 29-31. Noen slike kom til også i år 32, men slike er ikke benyttet her. Amerikaneren Whanger har påvist hele 74 og 73 ørsmå likhetspunkter mellom en virkelig *Lituus-Lepton*, en virkelig *Joulia-lepton* og de avtrykkene som fins henholdsvis på høyre og venstre øye. I en rettssal ville dette, om det hadde vært et enslig fingeravtrykk som var eneste holdepunkt, være et tilstrekkelig fellende bevis (i Norge kreves det 12 likhetspunkter). Dette gjelder på et område (en fingertupp) som faktisk er noe større enn avtrykkene av myntene på Likkledet.

***Likkledet daterer altså seg selv. Det ble brukt ved begravelsen av en korsfestet, tornekronet og spydstukket mann kort etter år 30.***

---

<sup>i</sup> For sammenhengen – se kapittel 5. Jfr. Jumper, Eric, Stevenson, Kenneth, Jackson, John: *Images of Coins on a Burial Cloth?* In: *The Numismatist* (1978), 1354.

<sup>ii</sup> Dette kan en allerede ane om en ser med det blotte øye på et godt bilde av ansiktet til mannen i Likkledet. Øynene ser store, rare og noe mystiske ut og har en rundaktig kontur flere steder. Se for eksempel et slikt bilde (Erie 1931) i Wilson 2000:28. Rettsmedisineren Robert Bucklin noterer også i sin rapport at ”(...) runde fremmede objekter fins på avtrykket i området ved høyre og venstre øye.” Bucklin, Robert: *Autopsy [obduksjon] on the Man of the Shroud*, en artikkel levert til *the Third International Scientific Symposium on the Shroud of Turin*, Nice, Frankrike, 12. Mai 1997:3.

<sup>iii</sup> Svensson, Niels: *Det sande ansigt* 2007:94f.

<sup>iv</sup> Hachilili, Rachel: *Ancient Burial Customs Preserved in Jericho Hills* In: *Biblical Archeology Review*, July/August 1979:28ff. I en grav var det to bronsemynter i en skalle, disse var av Agrippa I (37-44). I en annen grav var det en mynt av Herodes Archelaus (4 f. Kr. - 6 e. Kr.) i en ødelagt skalle, en annen og noe eldre mynt ble funnet i støvet like ved. Hun skriver at disse myntene må ha vært plassert i øynene på skallene og tilføyer: ” .. denne praksisen ble ofte fulgt.”

<sup>v</sup> Svensson 2007:94; Gichon, M.: *Excavations at En Boqeq*, In: *Qadmoniot* 12, 1970:138-41, (hebraisk, sitert i R. Hachlili, *Was the Coin-on-Eye Custom a Jewish Burial Practice in the Second Temple Period?* In: *Biblical Archaeologist* 46, 1983:147-53; også i Meacham, W.: *On the Archaeological Evidence for a Coin-on-Eye Jewish Burial Custom in the First Century A.D.* In: *Biblical Archaeologist* 49, 1986:56-59. Opplysningen om myntfunn i en grav ved Jabel Mukaber er fra Antonacci, Mark: *The Resurrection of the Shroud* 2000:108.

<sup>vi</sup> Antonacci, Ibid. Jfr. Eng. Wikipedia, stikkord *Caiaphas*, familiegrav, utforsket 1990. Greenhut, Z.: *Burial Cave of the Caiaphas Family* In: *Biblical Archaeological Review*, Sept./Oct. 1992:28-36; 76.

<sup>vii</sup> Reich, R.: *Caiaphas` Name Inscribed on Bone Boxes* In: *Biblical Archaeological Review* Sept./Oct. 1992:39-44; 76.

<sup>viii</sup> Meacham, Ibid. Se note ovenfor. Meacham skriver også: ”Det kan godt være at Jesu død og begravelse (som ble gjort i all hast før sabbat og solnedgang) passet inn i slike tilfeller [som en rask og voldsom død] og at kunnskapsrike og respekterte medlemmer av Det høye råd (som begravde Jesus) ikke ville bryte skikken med bruk av mynter, men heller opprettholde slike jødiske lover og ritualer. [Vi ser at] familier nært knyttet til ypperstepresters familie kunne gjøre bruk av mynter ved begravelser. En ville forvente at disse fulgte jødiske begravelsskikker snarere enn ”verdslige” ritualer.”

<sup>ix</sup> Svensson 2007:95

---

<sup>x</sup> Med i teamet var nevnte Mario Moroni, dessuten Michael Marx, klassisk numismatiker i Chicago og siden Robert M. Haralick ved Spatial Data Analysis Laboratory ved Virginia's Polytechnic Institute.

<sup>xi</sup> Filas, Francis L.: *The Dating of the Shroud of Turin from Coins of Pontius Pilate* (2. Ed. 1982). Hendin, David: *Guide to Biblical Coins. Fourth Edition* 2001: 242, Plate 19, No. 649. Klawans Z. H. and Bresser, K. E. (eds.): *Handbook of Ancient Greek and Roman Coins* (1995: 21, 24. Meshorer, Ya'akov: *A Treasury of Jewish Coins* 2001: 258 og Plate 74,75, No. 331ff. Stevenson, Kenneth E./Habermas, Gary R.: *Verdict on the Shroud* 1981: Myntbilder i billedseksjonen.

<sup>xii</sup> Filas, *ibid.*

<sup>xiii</sup> Filas, *ibid.*

<sup>xiv</sup> Antonacci 2000:104; 296: "Rev. Adam J. Otterbein, CSSR., Personal communication on September 23, 1986. Rev. Otterbein was the president of the Holy Shroud Guild, to whom Father Filas left his Pilate coin Collection on his death in 1985."

<sup>xv</sup> Antonacci 2000:107.

<sup>xvi</sup> Antonacci 2000:104; Filas, *ibid.* Den klippede kanten fra klokka 1.30 til 3.30 var tydelig. Et blikk i oppslagsverket Meshorer 2001: Plate 74/75 der slike mynter er vist på fotografi etter hverandre, viser flere slike tilsvarende "klipp" i kanten i tilsvarende posisjon.

<sup>xvii</sup> 25,4 millimeter : 32 = 0,79 millimeter

<sup>xviii</sup> Filas, *ibid.*:20.

<sup>xix</sup> Whanger, Mary and Alan: *The Shroud of Turin. An Adventure of Discovery* 1998: 23-32; Adler, Alan D., Piczek, Dame Isabel, Minor, Michael (ed.): *The Shroud of Turin. Unraveling the Mystery. Proceedings of the 1998 Dallas Symposium* 2002:184ff.; viktig er også er hans kommentar til William Meachams artikkel i *Current Anthropology* 1983, No. 24, pp. 283-295 og svar 305-309: "The authentication of the Turin Shroud: an issue in archaeological epistemology [erkjennelselære], [www.shroud.com/meacham2.htm](http://www.shroud.com/meacham2.htm). Kommentarene kommer i alfabetisk rekkefølge.

<sup>xx</sup> Whanger 1998:30.

<sup>xxi</sup> Svensson 2007:95; Whanger i *Comment*, se note 14.

<sup>xxii</sup> "The French (...) require that two fingerprints match at 16 points before they can be accepted as coming from the same person; the Australians, 12; and the Swedes, 7." (Kilde: [www.truthinjustice.org/analysis-fingerprint.htm](http://www.truthinjustice.org/analysis-fingerprint.htm)) *Store Norske Leksikon* på emnet "Fingeravtrykk" opplyser at den første rettssak som ble ført i Norge med fingeravtrykk som eneste bevis, fant sted allerede i 1910. En norsk politikvinne har opplyst til undertegnede at i en norsk rettssal er 12 likhetspunkter tilstrekkelig som et fellende bevis. Dette bekreftes av

KRIPOS` *Fingeravtrykkslære – GUI* (2005), tydeligvis hentet fra en Power Point og utdelt til studenter ved Politihøgskolen, s. 5: ”Det må finnes et tilstrekkelig antall detaljer/likheter for at KRIPOS kan si at to fingeravtrykk er identiske.” Foreleseren fra KRIPOS kom da med en tilføyelse, som ble notert på samme side av studenten: ”I Norge: 12 detaljer for å konkludere identitet.”

<sup>xxiii</sup> Det er rørende å se den tillit en så fremragende forsker som den jødiske botanikeren Avinoam Danin ved Universitetet i Jerusalem har til Whanger. Dette går godt fram i hans bøker, Danin et al: *Flora of the Shroud of Turin* 1999:6ff. (hvor nettopp Whanger er medforfatter) og ikke minst i Danins nye bok *Botany of the Shroud* 2010:8ff.; 36f. En annen meningsfelle er den britiske historikeren Mark Guscini, en av de aller fremste på forhistorien til Likkledet i Torino og *Sudariet i Oviedo* (se kapittel 14.). Han skriver i *The Oviedo Cloth* 1998:71ff. om myntene i øynene på mannen i Likkledet, refererer til Whanger, som han kaller en ”høyt respektert forsker” (s. 32.)

<sup>xxiv</sup> Ioannone, John C.: *The Mystery of the Shroud of Turin* 1998:43.

<sup>xxv</sup> Whanger 1998:26f. (bilde).

<sup>xxvi</sup> Whanger 1998:28ff.; 110. Scheuermann, O.: *Das Tuch* [likkleddet] (1983); *Ibid.*: *There is an image caused by radiation [utstråling] on the Shroud of Turin after all!* (1984; upublisert, oppgitt i Danin, A. et al 1999:28. Se også Danin, s.9 om viktigheten av Scheuermanns arbeid.

<sup>xxvii</sup> En *denar* (en daglønn, med bilde av keiser Tiberius, var 64 *prutot* (pl. av *prutah*). Hendin 2001:35. Etter at Jerusalem ble ødelagt i år 70, ble det ikke produsert flere slike mynter. *Ibid.*

<sup>xxviii</sup> Hendin 2001:231.

<sup>xxix</sup> Eg. TIBERIOY KAICAROC, der ”Y” tilsvarer en ”U” og ”C” tilsvarer ”S”. Det er litt merkelig å tenke på at denne augurstaven, spåmannstaven eller hyrdestaven, som har vært figur på en mynt plassert i øyet til en død, korsfestet mann (Jesus), er blitt en biskopstav, en hyrdestav, også i kirken.

<sup>xxx</sup> Hendin, Meshorer, jfr. note 11.

<sup>xxxi</sup> Iannone (ny utgave av den fra 1998) 2000:38.

<sup>xxxii</sup> På nettstedet [http://star.wind.mystarband.net/bib/prefect\\_coins.html](http://star.wind.mystarband.net/bib/prefect_coins.html) står en grei forklaring på hvordan disse myntene aldersbestemmes: “(...) the *ancient* Greek alphabet had 27 letters (not 24). The Greek number system used the first nine letters as symbols for numbers 1-9; the second nine letters as symbols for tens (e.g. 10, 20, 30, etc. through 90); and the last nine letters as symbols for hundreds (e.g. 100, 200, 300, etc. through 900). (...)”

	alpha	beta	gamma	delta	epsilon	digamma	zeta	eta	theta
<b>units</b>	A	B	Γ	Δ	E	F	Z	H	Θ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9



	iota	kappa	lambda	mu	nu	ksi	omicron	pi	koppa
<b>tens</b>	I	K	Λ	M	N	Ξ	O	Π	Ϟ
	10	20	30	40	50	60	70	80	90
	rho	sigma	tau	upsilon	phi	chi	psi	omega	san
<b>hundreds</b>	P	Σ	T	Υ	Φ	X	Ψ	Ω	Ϡ
	100	200	300	400	500	600	700	800	900

The point of the foregoing is simply to confirm the date encoding found on (...) Pilate's coins, that being:

"L" is an abbreviation always meaning "year". [Trolig en forkortelse for "laboro" (trans.) som betyr "tilvirket".]

"A" is the 1st ancient Greek letter "alpha" which indicates "1"

"B" is the 2nd ancient Greek letter "beta" which indicates "2"

"Γ" is the 3rd ancient Greek letter "gamma" which indicates "3"

"Δ" is the 4th ancient Greek letter "delta" which indicates "4"

"E" is the 5th ancient Greek letter "epsilon" which indicates "5"

"C" is "sigma" used in place of the 6th ancient Greek letter "digamma" which indicates "6"

"Z" is the 7th ancient Greek letter "zeta" which indicates "7"

"H" is the 8th ancient Greek letter "eta" which indicates "8"

"I" is the 10th ancient Greek letter "iota" which indicates "10"

The various date encoding combinations are:

"LB" (LB) means "year" two

"LΓ" (LΓ) means "year" three

"LΔ" (LD) means "year" four

"LE" (LE) means "year" five

"LIA" (LIA) means "year" ten + one

"LIC" (LIS) means "year" ten + six

"LIZ" (LIZ) means "year" ten + seven

"LIH" (LIH) means "year" ten + eight. (...)"

<sup>xxxiii</sup> Mange kvinner nært knyttet til det romerske hierarki het Julia på den tiden. Det eng. Wikipedia oppgir Julia Drusi Caesaris Filia (5-43). Hun er kanskje den som hedres med en mynt, hun var datter av Julius Caesar Drusus (d. år 23 e. Kr.) og Livia - og altså sønnedatter ("granddaughter") til keiser Tiberius.

<sup>xxxiv</sup> Se <http://www.forumancientcoins.com/catalog/roman-and-greek-coins.asp?vpar=932>

<sup>xxxv</sup> 2.Mos 20, 4; 34,17; 5. Mos. 4,15ff.; Josefus: *Antiquities of the Jews* 18,3ff. I: William Whiston (ed.): *The Works of Josephus* (2004), s. 479f.; Paul L. Maier (ed.): *Josefus. Hovedverk.* (1998), s. 267f. Her er en kortfattet versjon av den hendelsen Josefus skriver om

---

og som det her refereres til (her slik det står referert i norsk *Wikipedia*): “Da soldatene under Pilatus’ kommando kom til Jerusalem lot han dem bære deres flagg med seg og med dens vanlige bilde av keiseren. Flaggene ble fraktet inn om natten, men ble hurtig oppdaget og jødene strømmet i store mengder til Caesarea for å få dem fjernet fordi de oppfattet dem som krenkende. Pilatus overhørte protestene i fem dager, men den neste dagen hørte han på klagene. Han lot jødene bli omringet av soldater og truet med at de ville bli drept om de fortsatte å plage ham med dette spørsmålet. Jødene kastet seg til bakken, blottet nakkene og erklærte at de foretrakk døden enn å vanhellige sine lover. Pilatus som ikke var lysten på å drepe så mange, ga etter og fjernet flaggene.”

<sup>xxxvi</sup> Adams, Frank O.: *Sindon. A Layman`s Guide to the Shroud of Turin* 1982: 89f.;

Adler, Alan D., Piczek, Dame Isabel, Minor, Michael (ed.): *The Shroud of Turin. Unraveling the Mystery. Proceedings of the 1998 Dallas Symposium* 2002:186;

og som allerede nevnt: Antonacci, Mark: *The Resurrection of the Shroud. New Scientific, Medical and Archeological Evidence* (2000);

Danell, Sven: *Kan det være Jesus?* 1980:100;

Danin, Avinoam, Whanger, Alan D., Baruch, Uri, Whanger, Mary: *Flora of the Shroud of Turin* 1999: 6; Fontanille, Jean-Phillippe and Gosline, Sheldon Lee: *The Coins of Pontius Pilate* 2001:51; 82-102.

Guerrera, Fr. Vittorio: *The Shroud of Turin. A Case for Authenticity* 2001: 98f.;

Iannone, John C.: *The Mystery of the Shroud of Turin. New Scientific Evidence* 2000: 35ff.;

Moretto, Gino: *The Shroud. A Guide* 1998: 51;

Ruffin, C. Bernhard: *The Shroud of Turin* 1999: 105ff.;

Schiatti, Lamberto: *The Shroud. A Guide to the Reading of an Image Full of Mystery* 1998: 31;

Stevenson, Kenneth E./Habermas, Gary R.: *Likkledet fra Torino* 1983:68 og 99;

Svensson, Niels: *Det sande ansigt. Jesus og Ligklædet i Torino* 2007:95;

Tribbe, Frank C.: *Portrait of Jesus? The Shroud of Turin in Science and History* 2006:114ff.;

Whanger, Mary and Alan: *The Shroud of Turin. An Adventure of Discovery* 1998: 23-32;

Zugibe, Frederick T.: *The Crucifixion of Jesus. A Forensic Inquiry* 2005: 234ff.